

KORAK V DVOJE – PAS DE DEUX

ŽIVLJENJE IN DELO PIE IN PINA MLAKARJA

Pii (1910 -2000) in Pinu (1907-2006) je bil balet vse življenje velika ljubezen, delovna naloga, poslanstvo, notranja nuja in nikoli poza. Vse v njunem življenju je zmagovalo po ožarjenosti, kar je Mlakar večkrat poudaril in izrazil željo, da bi bila ta ožarjenost vtkana tudi v delo in življenja njunih naslednikov.

Mlakarja sta brez dvoma legendi ne le slovenskega, pač pa tudi svetovnega baleta. Par se je spoznal leta 1927 na koreografskem inštitutu slovitega Rudolfa Labana v Hamburgu. Pio, rojeno Maria Luiza Beatrice Sholz, je mati že kot majhno deklico usmerila v ples. Kmalu je začela odkrivati neizmerljivo izrazno moč telesa, ki pa brez duhovne dimenzije hitro zvodeni. Pino je po končani gimnaziji najprej študiral filozofijo, fiziko, matematiko in kemijo, a ker se nekako ni čutil poklicanega za to, se je odpravil študirat ples k slovitemu Labanu. Tam so se njune poti usodno prepletle. Poročila sta se leta 1929, leta 1935 se jima je rodila hčerka Veronika, leta 1942 pa še sin Tomo. Pia in Pino sta svoje plesne in življenjske korake skupaj ubirala več kot sedem desetletij. Veliko zanimanje in pozornost sta vzbujala že kot člana baletnih ansamblov v Nemčiji, s svojim delovanjem sta navduševala štiri leta v Zurichu, kjer sta med drugim ustvarila legendarni balet Lok, ki s svojo zaključeno zgodbo predstavlja himno ljubezni, življenju in umetnosti. Po drugi vojni se Mlakarja vrneta v Ljubljano, kjer ustanovita državno baletno šolo in hkrati vodita ljubljanski balet. Na svoji življenjski poti, ki jo najbolj slikovito opišemo z izrazom Korak v dvoje, Mlakarja ustvarita 50 baletov, od tega 12 celovečernih. S svojim ustvarjalnim opusom sta želela pokazati, da je balet nekaj več od zunanjega razkazovanja in da lahko odslikava Dobro in Resnično v Platonovem pomenu besede.

Par Mlakar je slovenski balet približal svetovnim smernicam in tako ni slučaj, da najdemo njuni imeni v vseh svetovnih baletnih leksikonih. Nas pa čaka še veliko dela, saj bi si Mlakarja brez dvoma zaslužila poglobljeno monografijo o njuni življenjski in ustvarjalni poti. Temelj je postavljen. Obsežno delo Nekdanje svečanosti –prispevki za monografijo Pie in Pina Mlakarja že več kot desetletje čaka nekoga, ki se bo lotil tega dela.

Svoje zadnje delo Srečne zgodbe bolečina (2005) Pino Mlakar zaključi s prošnjo bralcu, da si, kot zapiše: »vzame k srcu modrovanje o ezoteričnosti in da modrovanja ne vrže v smeti. Kadar pa bi baletno gledališče utegnilo dolgočasiti, naj se bralec spomni čudaškega para (Pie in Pina Mlakarja), ki je nekoč v telesnih artikulacijah našel zanimivejšo vsebino od kratkočasje.«

Morda ima beseda čudaški za marsikoga negativni prizvok, a vsi, ki smo imeli to srečo, lahko rečem privilegij, da smo bili tako ali drugače del njunih vizij in dragocenega sopotništva, lahko rečemo, da je bil par Mlakar čudaški v najbolj žlahtnem pomenu besede. Njuno življenjsko in ustvarjalno sožitje je bilo in je še vedno za marsikoga uganka. Sta si bila tako zelo podobna, da je bil njun korak v dvoje tako uglasen ali pa morda tako različna, da je prav ta različnost znova in znova plemenitila in bogatila njuno življenje in ustvarjalnost? Kdor ju je imel priložnost in čast spoznati pobje, dobro ve, da sta si bila precej različna. A kljub različnim pogledom na življenje in umetnost to nikoli ni povzročalo razdiralnih konfliktov in pripeljalo do« bitke kdo bo koga.« Vsak prepir sta znala peljati tako, da sta iskala vedno nekaj novega, boljšega, se drug ob drugem kalila, zorela in predvsem vedno bolj spoštovala in ljubila. Mlakar je večkrat dejal: Če sta si dva, ki sta se odločila za korak v dvoje, različna, je to lepo, je to dobro, je to koristno za odnos. Seveda le takrat, kadar je v tem koraku ljubezen, kajti sam sebe najbolj spoznaš ravno ob človeku, ki ga brezpogojno in brez preračunljivosti resnično ljubiš. Bila sta prepričana, da nas različnost pri koraku v dvoje bogati, širi naše obzorje in plemeniti našega duha. In morda sta vse to najlepše povedala v baletu Lok, ki sta ga označila kot poskus koreografske izpovedi življenja, mišljenja in stremljenja plesnega para. S tem osebnim kredom sta, kot je rad poudaril Pino Mlakar, hotela pokazati, da je

mogoče gledališko občinstvo nagovoriti tudi z asketsko obliko gledališkega plesa. Danes Lok, v baletni zgodovini ta edinstveni pas de deux, pleše že tretja generacija. Vpet je v baletno premiero Balet 100, s katero so se pričele svečanosti in obeleževanje stote obletnice baletne umetnosti na Slovenskem. Leta 1970 sta ga po Mlakarjih izvrstno odplesala Maruša in Vojko Vidmar. Kot brezčasna plesna stvaritev Lok ostaja en sam veliki pas de deux, ki nosi v sebi moč nagovoriti še tako zahtevnega gledalca in ponuditi priložnost za resnično pravo in čisto plesno izpoved. Za par Mlakar je vedno veljalo, da izgubi ples na mah svoj sijaj, če se koreografska ali interpretatorska ustvarjalnost odpove duhovni sferi telesne artikulacije. Mlakarja sta ves svoj plesni in koreografski opus gradila na trdnem prepričanju, da libidnemu principu podvrženo plesalstvo briše potrebo po življenjsko ustvarjalni vrednosti, kar pomeni osiromašenje, če ne celo sploh izginotje umetnosti. S svojimi koreografijami sta vedno znova opozarjala, da čara ne ustvari ekshibicija spretnosti, temveč spoj duše in telesa. Vztrajno sta ponavljala, tako v svojih strokovnih delih kot koreografijah, da polnovredno gledališče hoče sporočilnost, njegov obiskovalec, če je iskreno predan gledališkemu plesu, pa to sporočilnost tudi pričakuje.

Spominjam se ene od baletnih predstav na odru ljubljanske opere in baleta. Bila je tehnično več kot vrhunska, plesalci so pokazali moč telesa in plesne tehnike. Mlakar je sedel na balkonu. Po bučnem aplavzu se je dostojanstveno dvignil in prosil za nekaj besed. Približno takole je dejal: Vse moje priznanje in čestitke za več kot vrhunsko tehniko in prave akrobatske sposobnosti plesalcev. A dovolite mi, da rečem, da se me pa tu notri predstava ni dotaknila. (Položil je roko na srce in naredil kratko pavzo) Osiromašeni srca smo nič. Po nekaj trenutkih skoraj mučne tišine, je zadonel aplavz, morda še večji kot po predstavi...namenili so mu ga tudi ustvarjalci predstave...

Kadar sta nam, mladim plesalcem Mlakarja hotela položiti na srce karkoli iz področja tesne povezanosti med telesom in duhovnostjo, kadar sta si prizadevala, da bi zares začutili veliko razliko med erosom in erotiko, smo se – priznam – pogosto kar malo spogledovali in komaj čakali, da pričnemo z vajami. Šele kasneje smo začeli odkrivati

bogastvo njunih besed. Mlakar je namreč vedno govoril, da je eros velika, veličastna stvar, ki ne pozna sebičnosti. Je milost, za katero moramo biti hvaležni. Erotika pa kaj hitro postane nevarna, sebična, pogosto celo izkoriščevalska. Naj vam bo to vodilo na vaši plesni in življenjski poti... Bolje pozno kot nikoli, pravim, ko danes premlevam in skorajda že razumevam te Mlakarjeve ugotovitve, o katerih ni le govoril, ampak sta jih s Pio dejansko tudi živela.

Mlakarja sta mladim plesalcem vedno govorila, da je ples poslušanje razsežnosti občutkov in da zato plesalci, ki se baletu predajajo z dušo in telesom, nekako ustavljajo čas. Že Jean Noverre (1727-1810) v svojih Lettres sur le dance e sur les ballets (Pisma o plesu in baletu, 1760) poudarja : Nujno je, da plesalci delijo svoj čas in študij med duha in telo in da sta oba skupaj predmet njihovih razmišljanj.

Pia in Pino sta temu zvesto in vzorno sledila in dograjevala utemeljitve pomembnosti povezanosti telesnega, duševnega in duhovnega. To sta udeleževala tudi z osebnim zgledom in ob tem vedno znova poskušala tudi baletne treninge in pogovore ob njih nadgraditi z vcepljanjem tistih osebnostnih lastnosti in vrednot brez katerih izgubimo življenjski kompas in življenjski smisel. Zavezana sta bila trdemu delu, odreknanju, disciplini, odločnosti, predanosti vsemu, kar govori v jeziku dobrega in lepega in neugasljivemu entuziazmu. In vse to sta poskušala prenesti tudi na nas. Nista bila le koreografa, bila sta tudi izvrstna učitelja življenjskih resnic, ki so nam tudi potem, ko smo odplesali iz odrov, velikokrat pomagale pri lovljenju ravnotežja med večnimi življenjskimi dvojicami: med lažjo in resnico, ljubeznijo in sovraštvom, strahom in pogumom, upanjem in brezupom, življenjem in smrtjo...

Res je, da je bila za nas mladce »trda roka« predvsem Pina, večkrat težko razumljiva, če že ne kar nadležna, a danes smo zanjo mnogi še kako hvaležni in lahko bi rekel, da tudi zaradi tega vsaj malo lažje shajamo in živimo v tem ponorelem svetu. Še vedno vsaj poskušamo živeti tako, kot sta nas učila Mlakarja. Tudi o svobodi, ki sta jo tako zelo ljubila. Iskala in najdevala sta jo marsikje, od spanja na prostem pod svobodnim, milim nebom, do jadranja in za marsikoga večkrat ne ravno

običajnem življenju na s slamo kriti domačiji ob reki Krki. Že čez osemdeset sta jih imela, ko sta sama odjadrala v Dubrovnik. Z jadrnico brez motorja. Vse to in še marsikaj je zanju predstavljalo tisto svobodo, za katero sta se na sebi lasten in pošten način vse življenje zavzemala.

Mlakarja sta večkrat poudarila, da je njuno življenje srečna zgodba, čeprav je v njej tudi bolečina. Najbolj ju je bolelo, da se sanje o Inštitutu pas de deux niso uresničile. Ustanova na domačiji ob Krki bi bila res idealno mesto za preučevanje plesne umetnosti, srečevanje baletnih umetnikov z vsega sveta, pa za manjše, zahtevnejše treninge, saj ima hiška tudi baletno dvoranico. Vse sta zapisala, vizija je bila povsem jasna, bila sta pripravljena vložiti tudi svoje prihranke, da bi Inštitut zaživel. Pino je napisal nekaj let pred odhodom v kraj, ki ga ni na nobenem zemljevidu, skoraj obvezujoč Memorandum in z vsemi utemeljitvami in argumenti opremljeno besedilo Kako naprej. Oba dokumenta je poslal, kot je sam poudaril, tistim plesnim zanesenjakom, ki še iskreno verjamejo v lepoto in moč baletne umetnosti in se zavedajo, da umetnost to potrebuje, kar nazorno kaže njena sodobna zbežanost, ki pogosto išče izhod iz krize mimo svojih temeljev. Iskreno upam, da se bo le našel nekdo, ki bo ta voz porinil naprej. Prav tako že od leta 2006 čakajo Nekdanje svečanosti – Prispevki za monografijo Pie in Pina Mlakarja. Temeljni kamen za to obsežno delo sta postavila Pino Mlakar in Katarina Lavš-Mejač, ki ji je uspelo pritegniti vrsto uglednih poznavalcev ustvarjalnega opusa para Mlakar in ga osvetliti z različnih zornih kotov. Temelj je postavljen in tako kot Inštitut na domačiji Pas de deux potrpežljivo čaka, da bogata ustvarjalna dediščina in vse pozornosti vreden korak v dvoje para Mlakar pritegneta pozornost tistih, ki jim je vseenost – tudi za našo baletno umetnost – tuja. Prepričan sem, da za to sposobnih in seveda tudi pristojnih ljudi ne manjka, le nekdo jih bo moral »izbežati« na svetlo. Tako kot je verjel Mlakar, tudi jaz še vedno verjamem in upam, da bo peščici prijateljev te lepe, res malo nore umetnosti, uspelo dostojno opraviti delo, ki si ga tako par Mlakar kot tudi naša baletna umetnost zaslužita.